

**МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ
імені ІВАНА ЧЕРНЯХОВСЬКОГО
ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА СУСПІЛЬНИХ НАУК
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С. КОСТЮКА НАПН УКРАЇНИ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ
ДОПОМОГИ, СОЦІАЛЬНОЇ ТА
МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ
УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ**

**Матеріали науково-практичної конференції
3 червня 2015 року**

Київ – 2015

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ
імені ІВАНА ЧЕРНЯХОВСЬКОГО
ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА СУСПІЛЬНИХ НАУК
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С. КОСТЮКА НАПН УКРАЇНИ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ
ДОПОМОГИ, СОЦІАЛЬНОЇ ТА МЕДИКО-
ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ
АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ**

Матеріали науково-практичної конференції
3 червня 2015 року

Актуальні проблеми психологічної допомоги, соціальної та медико-психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції: матеріали науково-практичної конференції (Київ, 3 червня 2015 р.) / Міністерство оборони України, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського. – К.: НУОУ, 2015. – 374 с.

До збірника увійшли тези доповідей, що містять теоретичні та практичні результати наукових досліджень і розробок учасників науково-практичної конференції, присвячені проблемам психологічної допомоги, соціальної та медико-психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції.

Редакційна колегія:

Осьодло Василь Ілліч

начальник кафедри суспільних наук гуманітарного інституту НУОУ імені Івана Черняховського, доктор психологічних наук, професор, полковник, (голова редакційної колегії).

Чорний Віталій Сергійович

начальник кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ, НУОУ імені Івана Черняховського, доктор філософських наук, професор, полковник.

Хміляр Олег Федорович

професор кафедри суспільних наук НУОУ імені Івана Черняховського, кандидат психологічних наук, доцент, полковник (заступник голови редакційної колегії).

Прохоренко Михайло Михайлович

тимчасово виконуючий обов'язки начальника кафедри правового забезпечення НУОУ імені Івана Черняховського, кандидат юридичних наук, підполковник юстиції.

Вітченко Андрій Олександрович

професор кафедри суспільних наук НУОУ імені Івана Черняховського, доктор педагогічних наук, професор.

Катаєв Євген Сергійович

начальник науково-дослідної лабораторії (соціально-гуманітарних проблем) кафедри суспільних наук НУОУ імені Івана Черняховського, кандидат психологічних наук, СМС.

Ковальчук Олександр Петрович

старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії (соціально-гуманітарних проблем) кафедри суспільних наук НУОУ імені Івана Черняховського, кандидат психологічних наук, підполковник.

Вінтоняк Вікторія Федорівна

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії (соціально-гуманітарних проблем) кафедри суспільних наук НУОУ імені Івана Черняховського, кандидат психологічних наук, капітан.

Богайчук Вадим Жоржович

провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії (соціально-гуманітарних проблем) кафедри суспільних наук НУОУ імені Івана Черняховського, кандидат політичних наук, доцент (відповідальний редактор і упорядник).

Рекомендовано до друку
вченою радою Національного університету оборони України
імені Івана Черняховського
Протокол № 8 від 25 травня 2015 р.

@ Національний університет оборони України імені Івана Черняховського

З М І С Т

<i>Вітальне слово першого заступника Міністра оборони України Руснака І. С.</i>	11
<i>Вступне слово доктора військових наук, професора, начальника Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського Телелима В. М.</i>	13
<i>Максименко С. Д.</i> Психологічна реабілітація учасників антитерористичної операції.	15
МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ТА ВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЙ (БОЙОВИХ ДІЙ)	
<i>Андрусишин Ю. І.</i> Емоційно-вольова стійкість як важлива передумова успішного ведення бойових дій.	18
<i>Андрущенко О. І.</i> Проблеми морально-психологічного забезпечення підготовки особового складу до участі в антитерористичній операції та можливі шляхи їх вирішення.	20
<i>Білан В. А.</i> Щодо особливостей психологічної підготовки особового складу окремого полку спеціального призначення.	22
<i>Бондаренко С. В.</i> Психологічне забезпечення особового складу під час відмобілізування та приведення військової частини в боєздатний стан з урахуванням досвіду антитерористичної операції.	24
<i>Василенко С. В.</i> Особливості організації та здійснення психологічної допомоги та реабілітації учасників антитерористичної операції в сучасних умовах.	26
<i>Вилко В. М.</i> Сценарії інформаційно-психологічних операцій.	27
<i>Власюк А. В.</i> Форми і методи соціально-правового забезпечення підготовки та застосування військ (сил).	28
<i>Вовк В. В., Кириченко А. В.</i> Особливості формування морально-психологічного стану льотного складу та його готовності до виконання завдання за призначенням.	31
<i>Волошин І. А., Давидов Д. В.</i> Психологічний відбір, підготовка особового складу до ведення бойових дій та організація надання психологічної допомоги у бойовій обстановці (за досвідом армії США).	33
<i>Гаркуша Д. О.</i> Ідеологічна робота у Збройних Силах України на сучасному етапі.	37
<i>Гесь Є. А., Харченко Р. В.</i> Удосконалення захисту особового складу від негативного інформаційного - психологічного впливу противника.	38
<i>Глібічук І. В.</i> Обґрунтування рекомендацій щодо підвищення ефективності пропагандистської комунікативної технології в ЗСУ в сучасних умовах.	41
<i>Грицина В. В.</i> Обґрунтування рекомендацій щодо підвищення ефективності комунікативних технологій в діяльності управління по роботі з особовим складом оперативного командування з урахуванням досвіду АТО.	44

Давидов Д. В. Побудова якісної та дієвої системи військово-патріотичного виховання молоді – вимога сьогодення.....	47
Давидова О. В. До проблеми морально-психологічного забезпечення населення при загрозі військових дій.....	49
Дацко В. І. Організація душпастирської опіки військовослужбовців за досвідом участі Збройних Сил України в антитерористичній операції.....	51
Денисюк В. В. Особливості функціонування системи морально-психологічного забезпечення застосування військової частини Збройних Сил України.....	53
Зеленько О. А. Формування активного бойового психофізіологічного стану як передумова успішного виконання бойового завдання.....	57
Іллющенко С. Ю. Рекомендації щодо вдосконалення соціально-правового забезпечення застосування військових частин (підрозділів) в антитерористичній операції.....	59
Казміренко Л. І. Психологічна сутність локального військового конфлікту..	61
Капітон Р. А. Психологічні особливості прийняття рішення командиром..	63
Капосльов Г. В. Особливості взаємозв'язку психологічної стійкості офіцерів та результативності їх діяльності в несприятливих ситуаціях.....	66
Кириченко А. В., Вовк В. В. Особливості організації культурологічного забезпечення особового складу військових частин (підрозділів) Збройних Сил України у ході проведення антитерористичній операції.....	68
Князєв С. М. Інформаційно-пропагандистське забезпечення участі військових контингентів Збройних Сил України у міжнародній операції з підтримання миру та безпеки в Іраку 2003 р. – 2005 р.....	70
Кобзар А. О. Із історії підготовки психологів в збройних силах України в 1992-1996 роках.....	72
Костюкова Н. В. Особливості управлінської діяльності заступника командира окремої механізованої бригади по роботі з особовим складом в сучасних умовах.....	74
Лільчицький В. І. Особливості культурологічного забезпечення особового складу підрозділів окремої механізованої бригади в умовах проведення антитерористичної операції.....	77
Макодзєба Т. С. Шляхи реалізації вимог концепції ідеологічної роботи у Збройних Силах України.....	80
Мельник Б. М. Особливості організації взаємодії в інтересах морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення бойових дій окремої механізованої бригади в сучасних умовах.....	83
Мілашенко П. В. Основні завдання та сучасні вимоги до бойової підготовки у Збройних Силах України.....	85
Мулява В. Д. Засади організації сучасної інформаційно-психологічної кампанії російської федерації проти збройних сил та населення України	87
Пелещук М. М. Ситуація в регіональному інформаційному просторі на території Донецької та Луганської областей в контексті проведення антитерористичної операції.....	89

<i>Печенюк І. С., Шевченко М. М., Зозуля О. С.</i> Паспортизація загроз військово-психологічній безпеці в інтересах підвищення ефективності державного воєнного управління.....	92
<i>Пистун Я. М., Легеца О. В.</i> Зміст і завдання інформаційно-пропагандистського забезпечення в сучасних локальних війнах і збройних конфліктах.....	94
<i>Підпригора І. І.</i> Інформаційно-психологічні аспекти збройних конфліктів сучасності. уроки для України.....	95
<i>Рудик В. Б.</i> Російська інформаційна пропаганда в українських землях на початку першої світової війни.....	98
<i>Рябоконь Н. М.</i> Інформаційна війна в контексті антитерористичної операції в Донецькій і Луганській областях: глобальний і національний вимір.....	101
<i>Сердюк О. А.</i> Щодо змісту та завдань морально-психологічного забезпечення дій бригади надводних кораблів ВМС ЗС України.....	105
<i>Стасюк В. В.</i> Шляхи удосконалення системи надання психологічної допомоги військовослужбовцям в бойових умовах (з урахуванням досвіду проведення антитерористичної операції).....	107
<i>Стефанів В. П.</i> Особливості організації інформування і військово-патріотичного виховання під час стабілізаційних операцій.....	109
<i>Терещенко О. П., Фролов О. О.</i> Процес формування авторитету офіцера у військовому колективі.....	111
<i>Турська Г. О., Харченко Р. В.</i> Принципи організації цивільно-військового співробітництва на сучасному етапі.....	113
<i>Фролов О. О., Терещенко О. П.</i> Воєнно-ідеологічна підготовка в Збройних Силах України: зміст, сутність, принципи і завдання.....	115
<i>Харченко Р. В., Гесь Є. А.</i> Щодо важливості оцінювання суспільно-політичної обстановки в діяльності військового керівника.....	117
<i>Чорний В. С.</i> Особливості функціонування морально-психологічного забезпечення діяльності військ (сил) на сучасному етапі.....	119
<i>Юрченко М. М.</i> Сутність та зміст психологічного забезпечення підготовки та ведення операцій (бойових дій) Збройних Сил України.....	121
<i>Юрчук О. О.</i> Особливості здійснення інформаційно-психологічного впливу на особовий склад Збройних Сил України та населення в ході антитерористичної операції.....	127
<i>Яковенко О. В.</i> Планування основних заходів морально-психологічного забезпечення маршру.....	131
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ	
<i>Алещенко В. І.</i> Психологічна реабілітація військовослужбовців в умовах бойової обстановки й після бою.....	134
<i>Білан І. П.</i> Застосування медико - психологічної реабілітації в системі психофізіологічного забезпечення льотчиків – учасників антитерористичної операції.....	138
<i>Власова О. І.</i> Життєстійкість як ресурс особистості у військових умовах...	140

<i>Вознесенська О. Л.</i> Арт-терапія як метод психологічної допомоги та реабілітації учасників АТО.....	141
<i>Грилюк С. М.</i> Досвід психологічного забезпечення у Збройних Силах України: проблемні питання і шляхи їх вирішення.....	144
<i>Гриневич В. В.</i> Роль капелана та церкви в духовно-психологічному забезпеченні учасників АТО, реабілітація демобілізованих та їх родин.....	146
<i>Дацков А. В.</i> Психологічні особливості післяекстремальної адаптації осіб, що брали участь в антитерористичній операції.....	149
<i>Добровольська О. О.</i> Роль самооцінки в адаптаційному процесі правоохоронців...	151
<i>Євченко І. М.</i> Робота консультанта телефону довіри в сучасних умовах....	153
<i>Жиляк Н. В.</i> Аналіз результатів дослідження особливостей реалізації смислових завдань суб'єктами з різними властивостями нервової системи та типами темпераменту.....	155
<i>Іванова Н. Г.</i> Посттравматичні стресові розлади учасників антитерористичної операції.....	157
<i>Іванова О. А.</i> Гендерні особливості у професійній самореалізації військовослужбовців.....	159
<i>Іванченко С. М.</i> Соматична терапія травми у реабілітації ветеранів з психічною травмою внаслідок бойового стресу.....	161
<i>Каменюк Ю. В.</i> Психологічні засади формування патріотизму військовослужбовців Збройних Сил України.....	163
<i>Карачинський О. А.</i> Діалектичні стратегії психологічного впливу як засіб гармонізації смислової сфери військовослужбовця.....	165
<i>Катасв Є. С.</i> Надання психологічної допомоги військовослужбовцям учасникам АТО.....	167
<i>Кіх А. Ю., Волянський О. М., Блінов О. А.</i> Проблемні питання організації медико-психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції на госпітальному етапі.....	169
<i>Ковальчук О. П.</i> Застосування метафоричних асоціативних карт у психологічному дебрифінгу з військовослужбовцями – учасниками антитерористичної операції.....	171
<i>Кокун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С.</i> Дослідження негативних психічних станів військовослужбовців.....	173
<i>Корольчук В. М., Корольчук М. С.</i> Зміст і особливості надання першої психологічної допомоги в екстремальних ситуаціях.....	175
<i>Корольчук М. С., Корольчук В. М.</i> Психокорекція віддалених наслідків стресогенних впливів на особистість.....	177
<i>Кудерміна О. І.</i> Сучасні передумови здійснення психологічної допомоги та психологічної реабілітації учасників АТО в Україні.....	180
<i>Кузнецов А. В.</i> Психологічна допомога військовослужбовцям. основні напрями роботи в сучасних умовах бойової обстановки.....	182
<i>Кузьменко М. Д.</i> Роль та місце психологічної діагностики при організації психологічної допомоги та реабілітації учасників антитерористичної операції.....	185

Кущий О. А., Осодло В. І. Психолого-організаційні аспекти успішної роботи персоналу силових відомств України.....	186
Лазоренко Б. П. Реабілітаційний комплекс надання психологічної допомоги та соціально-психологічного супроводу учасників або що зазнали психотравми та ПТСР.....	190
Левенець О. А. Розвиток особистісного потенціалу самопомоги засобами позитивної психотерапії у ситуації психологічної травми.....	192
Лизун Н. В. Психопрофілактична робота в ОВС: актуальні питання та шляхи удосконалення.....	194
Мартінова І. В., Малинович Л. М. Реабілітація учасників антитерористичних операцій засобами музичного мистецтва.....	195
Матієнко Т. В. Проблеми емоційно - вольової стійкості та стресостійкості правоохоронців.....	197
Мацевко Т. М. Основні напрями роботи психологів в зоні АТО.....	199
Миронець С. М. Цілеспрямована професійно-психологічна підготовка фахівців до діяльності в екстремальних умовах.....	201
Мілорадова Н. Е. Попова Г. В. Деякі проблеми при наданні психологічної допомоги представникам силових структур після участі у бойових діях.....	203
Москалюк Л. М., Іванова О. В., Корсун С. І. Деякі аспекти надання психологічної допомоги учасникам АТО.....	205
Невмержицький В. М. Основні шляхи збереження психічного здоров'я військовослужбовців після перебування в бойових умовах.....	206
Несевря О. А. Психологічна готовність офіцера до діяльності в особливих умовах.....	208
Никифоров О. В. Актуальність організації психологічної допомоги у період підготовки та ведення бойових дій.....	211
Овчарук І. С., Сидорченко К. М. Актуальні проблеми фізичної реабілітації військовослужбовців поранених під час антитерористичної операції.....	213
Одеров А. М., Федак С. С., Кузнецов М. В. Фізична готовність військовослужбовців в структурі бойової готовності військ.....	215
Олійник В. О. Програма психолого-психіатричної допомоги військовослужбовцям збройних сил Польщі.....	218
Олійник Л. В. Аутогенне тренування психічної саморегуляції як шлях виходу із посттравматичної ситуації учасників антитерористичної операції.....	220
Осодло В. І., Будагьянц Л. М., Вінтоняк В. Ф. Моральна відповідальність військового психолога у цивільно-військових відносинах.....	223
Пузанова А. Г. Диференційна діагностика та способи корекції гострої психологічної травми внаслідок надзвичайної події.....	226
П'янківська Л. В. Екзистенціальний смисл посттравматичного стресового розладу та синдрому «емоційного вигорання».....	227
Рютін В. В., Арнаутова В. В. Особливості співпраці військових психологів з волонтерами-психологами під час проведення антитерористичної операції.....	229

Література: 1. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: Монографія. – К.: Міленіум, 2004. – 265 с. 2. Іщенко О.В. Проблеми адаптації курсантів до навчально-виховного процесу в закладах освіти МВС України // Харків. – 1999. 3. Корнеева, Л.Н. Основные закономерности развития личности профессионала / Л.Н. Корнеева. – Москва, 2007 // Психологические основы профессиональной деятельности : хрестоматия / сост. В.А. Бодров. – Москва: Пер Сз : Логос, 2007. – С. 528-535. 4. Федоров К.Л., Юрченко А.В., Чернікова А.В. Проблеми професійної адаптації молодих фахівців органів внутрішніх справ до умов слідчої діяльності // Науковий вісник НАВСУ. – 2001. – Вип. 4. – с. 58-64.

Євченко І. М.

РОБОТА КОНСУЛЬТАНТА ТЕЛЕФОНУ ДОВІРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Не в кожному куточку України можна отримати кваліфіковану психологічну допомогу. В такій ситуації, найдоступнішим способом надання психологічної допомоги залишається служба Телефон Довіри.

На психолога-консультанта Телефону Довіри (ТД) покладається велика відповідальність: надати фахову психологічну консультацію в будь-який час і з будь-якої проблеми. Необхідно пам'ятати, що людина, яка звертається на ТД часто знаходиться у стані емоційної напруги, а вербальна розмова між вами може бути єдиною.

Уміння слухати – найбільш важливе з усіх якостей, котрими має володіти телефонний консультант. Дати людині можливість висловити свої думки і почуття, вислухати її уважно, з розумінням і любов'ю, не так просто, як може здатися на перший погляд. Існують певні прийоми слухання, описані І. Атватером [1].

Нерефлексивне слухання є, по суті, найпростішим прийомом і полягає в умінні мовчати. Це активний процес, який вимагає уваги. Залежно від ситуації консультант може висловити розуміння, схвалення й підтримку короткими фразами. Іноді нерефлексивне слухання стає єдиною можливістю підтримання бесіди, оскільки абонент буває настільки збуджений, що його мало цікавить думка консультанта, він хоче, щоб його хтось вислухав. «Так!», «Це як?», «Розумію Вас», «Звичайно», – такі відповіді спонукають абонента висловлюватися вільно і невимушено.

Нерефлексивне слухання найбільше підходить до напружених ситуацій. Люди, що переживають емоційну кризу, стресовий стан, часто шукають у психолога «резонатора», а не поради. Тим не менш, цього прийому буває недостатньо, коли абонент прагне отримати повноцінну психологічну консультацію, коли у нього немає бажання говорити, коли він боїться бути незрозумілим, знехтуваним.

Рефлексивне слухання є об'єктивним зворотним зв'язком для того, хто говорить і слугує критерієм точності сприйняття почутого. Цей прийом допомагає абоненту найбільш повно виразити свої почуття. Вміти слухати рефлексивно – значить розшифровувати сенс повідомлень, з'ясовувати їх реальне значення. Важливо правильно зрозуміти мовця, зрозуміти те, що він хоче повідомити. Багато абонентів відчувають труднощі у відкритому самовираженні. Чуючи вітання: «Телефон Довіри, слухаю Вас», російськомовні абоненти можуть розгубитися, не розуміючи як їм висловити повноцінно свої думки та почуття. Проживаючи у країні з великою кількістю російськомовного населення, консультант ТД обов'язково має володіти двома мовами: українською та російською. Це полегшить налагодження взаєморозуміння між консультантом та клієнтом, швидше створить довірливу

атмосферу, надасть змогу клієнту не задумуватися над тонкощами перекладу з однієї мови на іншу, а вільно, впевнено висловлюватися, зосередившись на своєму запиті. Чим менше впевненості в собі, тим більше людина «ходить коло та навколо», поки не перейде до головного.

В наш час все більше звернень на ТД надходить від людей або їх рідних, які пережили психотравмуючу подію. Світові дослідження свідчать, що 50–70 % людей переживають за життя монотравмуючу подію, серед дітей – до 30 % зазнають психотравми. Наші реалії значно підвищили рівень психотравматизації у суспільстві, адже будь-яке насильство – це травма, а війна – тим більше. Загалом травма – це подія, яка перевищує нашу можливість справитися з нею. Вона може призводити до посттравматичних стресових розладів (ПТСР). Статистика Американського бюро ветеранів засвідчує, що кількість військових, які повернулися з Іраку та Афганістану, й зіткнулися з психологічними наслідками війни вчетверо більша, ніж фізично уражених.

Які поради може дати консультант ТД при зверненні людини, яка пережила психотравмуючу подію. Звичайно ж, пояснити необхідність роботи з психологом на очних індивідуальних консультаціях. Але не у всіх є така можливість, а в деякого присутній страх перед психологом. Саме в цьому разі необхідно допомогти клієнту знайти внутрішні й зовнішні ресурси. Стосовно зовнішніх – це можуть бути рідні, друзі, знайомі, – всі, хто готовий допомогти, вислухати, з ким можна поділитися пережитим. У відповідь можна почути: «Я про це не хочу нікому розказувати, не хочеться, щоб хтось знав, що я пережив». Людину можна зрозуміти, вона не хоче завдавати болю дорогим людям, але все ж близьких потрібно включати в процес реабілітації, щоб він проходив швидше й успішніше. За словами О. Романчука, існують дослідження, які вказують, що навіть без травматерапії можливе зцілення від наслідків психотравми та ПТСР [2]. Дуже важливо, що соціальне оточення думає про ситуацію потерпілої особи, які воно дає поради. Соціальне оточення має створити умови безпеки, відчуття, що важливе не минуле, а теперішнє. Проблема багатьох людей полягає в тому, що вони весь час знаходяться в своїх думках, пов'язаних з минулим, і не вміють відчутти смак теперішнього. Це виснажує мозок і робить недоступними ресурси психологічного відновлення.

Якщо за допомогою звертаються близькі людини, яка пережила травмуючу ситуацію, то завданням консультанта ТД є пояснити її наслідки та методи правильної поведінки з такою людиною. Також варто проговорити доступні ресурси, вони можуть бути маленькими, але постійними. Як приклад, в ресурсний список можна включити різні види активності (ігри з дітьми, кінні прогулянки, туристичні походи, екскурсії, спорт і т.д.), творчість, молитви, заняття улюбленою справою та багато іншого, що підійде конкретній людині.

Рідні та близькі не мають радити: «Забудь і все мине, час вилікує». Чим більше ми намагатимемося забути травмуючу подію, тим більше ми її будемо пам'ятати. Адже придушення спогадів призводить до того, що вони стають частішими. Наш мозок не може відразу впоратися з пережитою психотравмуючою ситуацією. Цілком природно, що вона певний час згадується, зберігається відчуття напруги. Так психіка «опрацьовує» травматичну подію. Оточення має це знати і з розумінням ставитися до потерпілого. Спогади уважно вислуховувати, але допомогти усвідомити, що подія позаду і це лише спогади про неї.

Інша «нова» категорія клієнтів ТД – вимушені переселенці з Криму та Сходу країни. Часто вони теж потребують психологічної та інформаційної допомоги. Багато біженців зі Сходу пережили психотравмуючу ситуацію ще перебуваючи

вдома. Нове місце проживання, втрата зв'язків з близькими, побутові негаразди та ін. – всі ці фактори разом – не сприяють нормалізації психологічного стану. Консультант ТД має володіти достатньою кількістю інформації про події в країні, щоб мати змогу надати не лише психологічну допомогу, а й інформаційну, знати адреси офіційних та волонтерських організацій, куди можуть звернутися переселенці за допомогою.

Хотілося б зазначити, що в наш час вкрай необхідно створити єдину державну безкоштовну лінію психологічної допомоги ТД з масштабною рекламною компанією, що дало б змогу кожному мешканцю нашої країни, за потреби, вчасно отримати кваліфіковану психологічну допомогу.

Література: 1. Агватер Й. Неумение слушать. – Психология внимания / под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романова. – М.: ЧеРо, 2001. – 857 с. – (Хрестоматія по психології). 2. Невидимі рани війни. Інтерв'ю Н. Ясинської з О. Романчуком. – // Жінка, № 11, 2014. – С. 18-19.

Жуляк Н. В.

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕАЛІЗАЦІЇ СМИСЛОВИХ ЗАВДАНЬ СУБ'ЄКТАМИ З РІЗНИМИ ВЛАСТИВОСТЯМИ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ ТА ТИПАМИ ТЕМПЕРАМЕНТУ

Передумови вивчення смислу в психології як ідеї, ідеального змісту, інформації, що її несе та чи інша подія, ситуація, предмет, дія полягали першопочатково у прагненні зрозуміти цю дефініцію як явище свідомості, причому не виходячи за межі самої свідомості (А.Біне, ВандерВельдт, Е.Тітченер, Ф.Бартлетт та інші). Натомість другий підхід полягав у прагненні науковців зрозуміти суть смислу шляхом аналізу життєдіяльності людини, її реальної взаємодії з навколишнім світом (Л.Виготський).

Нами розкриті зв'язки між індивідуально-типологічними властивостями нервової системи і типом темпераменту, з одного боку, і смисловими завданнями та координацією рухів – з другого.

На першому підетапі першого етапу у 182 досліджуваних визначався тип темпераменту за методикою Б.Цуканова (точність відтворення нетривалих часових інтервалів). За отриманими результатами всі обстежувані були поділені на чотири групи. У першу групу увійшли 42 суб'єкти, які, відтворюючи часові інтервали часу, поспішали (0,7 – 0,79с) – холеричний тип темпераменту. Друга група була створена з суб'єктів, які також поспішали, відтворюючи часові інтервали, проте вони поспішали меншою мірою (їх тау-тип 0,8–0,89с) – сангвінічний тип темпераменту (51 досліджуваний). У третю групу увійшли 55 осіб меланхолічного типу темпераменту (тау-тип 0,91 – 1,0с), які найбільш точно відтворювали задані інтервали часу. Четверта група була створена зі студентів, тау-тип яких дорівнював 1,01–1,1с – флегматичний тип темпераменту (34 людини).

На другому підетапі вивчалась точність відтворення амплітуди рухів у суб'єктах за кінематометричною методикою, розробленою Є.Ільїним, визначався «зовнішній» баланс нервових процесів. Баланс процесів збудження і гальмування у представників різних типів темпераментів був типовим і не потребував додаткового статистичного рішення. Водночас, констатовано, що у суб'єктів одного і того ж типу темпераменту точність відтворення, наприклад, просторових еталонів рухів може характеризуватися – збільшенням, а часових – зменшенням.

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ
ДОПОМОГИ, СОЦІАЛЬНОЇ ТА МЕДИКО-
ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ
АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ**

**Матеріали науково-практичної конференції
3 червня 2015 року**

Матеріали подано в авторській редакції.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних
несуть автори.

Комп'ютерна верстка: Богайчук В. Ж.

Підписано до друку 25.05.2015р.

Формат 60x84/16

Тираж: 155 прим.

Віддруковано Поліграфічним центром Осадчого В. В.